

ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ
Διεπιστημονικό – Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα
«Περιβάλλον και Ανάπτυξη»

Παρέμβαση Θ. Σ. Ξανθόπουλου, ομότιμου καθηγητή ΕΜΠ, thxanth@central.ntua.gr
με θέμα:

Από τον εγκλωβισμό και την υποδούλωση
στην απεξάρτηση και την αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη

Τετάρτη 14 Δεκεμβρίου 2011

Νέοι συνάδελφοι

Ευχαριστώ τον καθηγητή Δημήτρη Ρόκο για την πρόσκλησή του στο πρωτοποριακό για την εποχή που το συνέλαβε και ζωτικής σημασίας για τη δραματική σημερινή πραγματικότητα, Διεπιστημονικό – Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα, «Περιβάλλον και Ανάπτυξη». Πράγματι, βιώνουμε σήμερα την ιδιαίτερα οδυνηρή για εμάς αλλά καταστροφική για τη δική σας γενιά βύθιση των κοινωνικοοικονομικών δεδομένων και στη χώρα μας που βρίσκεται σε εξαναγκασμένη υποταγή. Αναζητούμε εκ των υστέρων ποιος και γιατί έφταιξε αλλά οφείλουμε κατ' αρχήν να αναγνωρίσουμε την άμεση ή έμμεση ευθύνη για το δραματικό οικονομικό και ταξικό πισωγύρισμα όσων είχαμε κατά καιρούς σημαντικές θέσεις στο εκπαιδευτικό και διοικητικό σύστημα της αστικής μας δημοκρατίας. Το άμεσο τίμημα της ανοχής ή των επιλογών μας πέραν της οικονομικής συρρίκνωσης της ζωής μας είναι η ουσιαστική απώλεια της ατομικής μας ηρεμίας και ασφάλειας. Αλλά αυτό βέβαια δεν είναι αρκετό διότι αισθανόμαστε, ελπίζω, την κυοφορούμενη πολύ χειρότερη εξελικτική ζημιά, τη χρεωκοπία του μέλλοντος των παιδιών μας.

Πρέπει επιτέλους όχι μόνο να καταθέσουμε την απολογητική άποψή μας για το γενικότερο αδιέξοδο των μετα-καπιταλιστικών μας κοινωνιών, υπό το πέλασμα της επικυρίαρχης παγκόσμιας αυτοκρατορίας της αγοράς, αλλά και να αναθεωρήσουμε ορισμένα κοινωνικοπολιτικά πιστεύω μας, προχωρώντας και σε ρεαλιστικές προτάσεις, απαλλαγμένες από τις βολικές συνθήκες και τις αγκυλώσεις που μας οδήγησαν στο σημερινό μολυσμένο τέλμα.

1. Οι αναγκαίες και ικανές αρχικές συνθήκες

Αναγνωρίζοντας τη δυστοκία της γέννησης ενός στρατηγικού σχεδίου ριζικού έως και ανατρεπτικού μετασχηματισμού, ας θέσουμε το τελικό, πρακτικό ερώτημα: Υπάρχουν ακόμα κάποιες δικές μας ρεαλιστικές δυνατότητες διαφυγής προς την κάθαρση ή είμαστε οριστικά υποδουλωμένοι στον ρευστό φόβο, τον μονοδιάστατο εγωκεντρισμό, την απληστία και την αλαζονεία μας και συνεπώς καταδικασμένοι να σερνόμαστε ντοπαρισμένοι μέχρι την τελική μας πτώση;; Η όποια απάντηση στο κρίσιμο αυτό ερώτημα προϋποθέτει την από το βάθος της προϊστορίας μέχρι σήμερα κριτική θεώρηση των ανοδικών και των καθοδικών φαινομένων, συγκρούσεων και ανατροπών στα κοινωνικοοικονομικά και πολιτικά μας δρώμενα. Μόνο η γνώση και η κρίση μας μπορούν να θεμελιώσουν τη διατύπωση κάποιας πρότασης διεξόδου από τη δρομολογημένη σήμερα υλική και ηθική υποδούλωσή μας στη νέα παγκόσμια αυτοκρατορία.

Σύμφωνα λοιπόν με την κοινή λογική, η ζητούμενη απάντηση πρέπει να πληροί τις παρακάτω δύο διαχρονικά αναγκαίες και ικανές αρχικές συνθήκες για να είναι αξιοπρεπώς θεμελιωμένη, άρα στοιχειωδώς πειστική, αλλά και σε πρώτη προσέγγιση αποτελεσματική:

- Αντικειμενική παρουσίαση και κατανόηση των πραγματικών ιστορικών δεδομένων: Πράγματι, από τον αρχέγονο «σκεπτόμενο» πρόγονό μας μέχρι τη σταδιακή μετεξέλιξη και αναβάθμισή μας στον σημερινό «υπεύθυνο πολίτη», το πρώτο προαπαιτούμενο εφόδιο για την ενεργό κοινωνική παρουσία και συμβολή ήταν και είναι η καλή γνώση της Ιστορίας. Δεν μπορεί να υπάρξει απεξάρτηση από τον παρακαμιακό τρόπο της ζωής μας, η ατομική μας «επανάσταση» στη βολική ή και εφιαλτική καθημερινότητα είναι ψυχολογικά αλλά και πρακτικά αδύνατη χωρίς ορισμένες στοιχειώδεις γνώσεις των ιστορικών γεγονότων που στιγμάτισαν την πορεία μας -με έμφαση στην κοινωνική τους διάσταση- μέχρι και το δραματικό «σήμερα» στο οποίο οδηγηθήκαμε. Θέτω υπόψη σας μια ενδεικτική θεματολογία, χωρισμένη σε πέντε κεφάλαια (χωρισμένα σε τριανταένα επιμέρους θέματα) και παραμένω στη διάθεσή σας για περισσότερες πληροφορίες, σε αυτή τη δύσκολη και εκ των πραγμάτων

συνοπτική καταγραφή. Σε κάθε περίπτωση η κριτική θεώρηση της ιστορίας θα βοηθήσει τον ανήσυχο και αδογματίστο ακροατή όπως εσείς στη διαμόρφωση της πολύτιμης για το κοινωνικό σύνολο, δικής του προσωπικής άποψης και προβληματισμού.

- Συγκροτημένη, κατανοητή και ρεαλιστική γενική πρόταση διεξόδου από τον κοινωνικοοικονομικό κατήφορο, με συγκεκριμένες ειδικές συνιστώσες σε κρίσιμα για τη νέα γενιά λειτουργικά θέματα αλλά και πρακτικές για την ολοκληρωμένη ενδογενή ανάπτυξη και τις οργανωτικές δομές της παραγωγικής δράσης και καταναλωτικής συμπεριφοράς. Αν πράγματι φιλοδοξούμε να ξεπεράσουμε το αναγκαίο μιν αλλά όχι και ικανό να δώσει χειροπιαστές λύσεις στάδιο της κριτικής, πρέπει να αποδεχθούμε μια δεύτερη διαχρονική αλήθεια: Δεν υπάρχουν στην πραγματική ζωή επιτυχημένες αλλαγές πορείας, ατομικές ή συλλογικές, χωρίς τα θεμέλια μιας κατανοητής, καλά δομημένης και ευρύτερα κατανοητής αντιπρότασης, με αξιακό υπόβαθρο και εφαρμόσιμες πρακτικές.

Είναι δηλαδή αναγκαία για τη συγκρότηση του «διά ταύτα», μία θεωρία διεξόδου από το τέλμα που θεμελιώνεται σε ιστορικά ντοκουμέντα, αντέχει στην κοινή λογική και καταλήγει σε συγκεκριμένες και πρακτικές κοινωνικοοικονομικές προτάσεις. Στην προσπάθεια αυτής της συγκρότησης είναι πολύτιμη η σειρά μαθημάτων του μεταπτυχιακού σας προγράμματος.

2. Γενικές διαπιστώσεις

- α) Σεβόμενοι τις αρχές της διαλεκτικής για την αναζήτηση της αλήθειας, πιστεύουμε στις πηγές της, δηλαδή στην ουσιαστικά συμμετοχική δημοκρατία της ισηγορίας και απορρίπτουμε όλα τα κοινωνικοπολιτικά δόγματα. Δεν καταδικάζουμε επομένως ούτε ευλογούμε a priori τον καπιταλισμό και την αγορά. Αναγνωρίζουμε τις θετικές αναπτυξιακές, κοινωνικές και πολιτιστικές συμβολές τους στην ιστορία της ανθρωπότητας αλλά και τις συχνές εγκληματικές δράσεις τους σε ατομικό αλλά και μαζικό επίπεδο, για τις οποίες δεν υπάρχει το άλλοθι της «ηθικής ουδετερότητας». Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι ο «καπιταλισμός» και η «αγορά», υπό την απλή έννοια της κατοχής, εκμετάλλευσης και πώλησης των προϊόντων ενός γεωργοκτηνοτροφικού παραγωγικού κεφαλαίου ξεκίνησαν προς το τέλος της προϊστορίας, εδώ και 5.500 χρόνια και υπό τη μορφή αυτή κράτησαν πέντε ολόκληρες χιλιετίες μέχρι το τέλος του ευρωπαϊκού μεσαίωνα, περί το 1500μ.Χ. Κατά τη μακρά αυτή περίοδο, η μετάβαση από την εξειδίκευση και τη διαβάθμιση των κοινωνικών ρόλων στον διαχωρισμό σε τάξεις, οδήγησε κατά κανόνα στη μόνιμη διαστρωμάτωση. Κυριάρχησε δηλαδή η απληστία και αλαζονεία μιας άρχουσας ομάδας και ο εγκλωβισμός για εκμετάλλευση της κοινωνικής πλειοψηφίας. Η επανάσταση της εποχής του σιδήρου προς το τέλος της 2^{ης} π.Χ. χιλιετίας γέννησε στην Ευρώπη -και όχι μόνο- τη μεσαία τάξη των οικονομικά ανεξάρτητων μικροϊδιοκτητών «πολιτών-οπλιτών» που χάρισαν στον «Δήμο» και μερικά διαλείμματα πραγματικής εξουσίας. Η άνοδος και η πτώση των κοσμικών εξουσιών, ανεξαρτήτως μορφολογικών χαρακτηριστικών, συσχετίζονται εντυπωσιακά με την ακμή και την παρακμή αυτής της ελεύθερης μεσαίας τάξης.
- β) Με το τέλος του Ευρωπαϊκού μεσαίωνα, η κραταιά φεουδαρχία έδωσε την πρώτη θέση στον εμπορικό (16^{ος}, 17^{ος} αιώνας) και στη συνέχεια στον βιομηχανικό (18^{ος} αιώνας και μετά) καπιταλισμό. Όμως και η νέα κυρίαρχη εμποροβιομηχανική τάξη της αναγεννημένης μεταμεσαιωνικής Ευρώπης αν και στηρίζεται στον ορθολογισμό, διαπράττει το μοιραίο και ιστορικό για τις εκάστοτε ηγέτιδες τάξεις, κοινωνικό λάθος: Αρχίζει να κτίζει και να προβάλλει την απληστία και αλαζονεία της, δημιουργώντας μια νέα και χειρότερη «αγοραία» έκδοση του κοινωνικού εγκλωβισμού και των καταχρήσεων της φεουδαρχικής εποχής. Εκμεταλλεύεται την απαλλαγή από τις υποκριτικές ηθικές δεσμεύσεις της καθολικής εκκλησίας, παραβλέπει προκλητικά τις περί λιτότητας και εγκράτειας αρχές της φιλελεύθερης προτεσταντικής μεταρρύθμισης και δεν αισθάνεται την υποχρέωση της στοιχειώδους φροντίδας για την εξαθλιωμένη εργατική τάξη.
- γ) Στην Γαλλική Επανάσταση επεκράτησε πλήρως η κατέχουσα τα νέα μέσα παραγωγής εμποροβιομηχανική αστική τάξη, που φρόντισε να πνίξει στο αίμα, όχι μόνο μέρος της παλαιάς φεουδαρχικής αριστοκρατίας αλλά και τα ζωηρά στελέχη των εργατικών-λαϊκών κινημάτων. Το θετικό κοινωνικό αποτέλεσμα είναι ότι επιβλήθηκε σταδιακά στις αναπτυσσόμενες βιομηχανικές χώρες ένα αντιπροσωπευτικότερο σύστημα διακυβέρνησης, οι αστικές δημοκρατίες. Μεταβιβάστηκαν δηλαδή οι κοσμικές εξουσίες από τους ελέω θεού μονάρχες και το φεουδαρχικό τους περιβάλλον στους πολιτικούς ηγέτες της έμμεσης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Τα κράτη κυβερνώνται από τα κοινοβούλια των εκλόγιμων αντιπροσώπων των πολιτών με δικαίωμα ψήφου, συγκροτημένων σε πολιτικά κόμματα. Συμμετέχοντας λοιπόν νόμιμα στις εκλογικές αναμετρήσεις, τα κόμματα, μέσω των ηγεσιών τους, διορίζουν κατά πλειοψηφία τις κυβερνήσεις των χωρών τους και ασκούν τις κοσμικές

εξουσίες, υπό την προεδρία ενός «ανώτατου άρχοντος», βασιλέα ή συνηθέστερα, αιρετού «προέδρου της δημοκρατίας».

- δ) Η ευρύτερη μικρομεσαία τάξη των μη κεφαλαιούχων εργαζομένων, δηλαδή οι παρέχοντες τις υπηρεσίες τους εργάτες, διοικητικοί υπάλληλοι και ελεύθεροι επαγγελματίες, επιστήμονες και μη, αρχίζουν από τον 19^ο αιώνα να οργανώνουν τις αντιστάσεις και τους αγώνες τους στην εξοντωτική εκμετάλλευση των κατόχων του παραγωγικού κεφαλαίου διότι αντιλαμβάνονται ότι με τον πολλαπλασιασμό της οικονομικής δύναμης της «αγοράς» υποπολλαπλασιάζεται η δική τους κοινωνική και οικονομική θέση: Την υποταγή του εγκλωβισμένου δουλοπάροικου στον φεουδάρχη της γεωργοκτηνοτροφικής εποχής, στα πλαίσια μιας προσωπικής σχέσης εξάρτησης, αντικατέστησε η σχεδόν άνευ όρων σιδηροδέσμια παράδοση του μη κεφαλαιούχου εργαζόμενου στην απρόσωπη εμπορική και βιομηχανική εταιρεία και στο έλεος και την αβεβαιότητα της προσφοράς και της ζήτησης. Αντιμετωπίζονται όμως σκληρά και κατασταλτικά. Η ιστορική διαδρομή στα αποτελέσματα των διεκδικήσεων των εργαζομένων μέχρι και τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, δείχνει άλλωστε ότι η κυρίαρχη εμποροβιομηχανική αστική τάξη δε δίστασε να προχωρήσει και στις πιο ανίερές συμμαχίες, προκειμένου να τις περιορίσει στο ελάχιστο δυνατό, ας θυμηθούμε τη στήριξή της στο φασισμό και τον ναζισμό.
- ε) Μόνο μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο και καθόλη τη διάρκεια της «Κεϋνσιανής» τριακονταετίας (1945-1975) ζήσαμε μια κοινωνική όαση, με την ουσιαστική ενίσχυση του κράτους-πρόνοιας σε όλες του τις συνιστώσες. Όμως η ανελέητη «αγορά» δεν το έβαλε κάτω: Με αφορμή τις πληθωριστικές συνέπειες της πετρελαϊκής κρίσης του 1973 η αποτυχημένη -και υπεύθυνη σε μεγάλο βαθμό για τη δημιουργία των φασιστικών καθεστώτων που οδήγησαν στον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο- κλασική οικονομική παράδοση του *laissez-faire*, επανέρχεται δριμύτερη ως νεοφιλελεύθερη ιδεολογία. Πατέρας της είναι ο Μίλτον Φρίντμαν, πρώτοι ενθουσιώδεις εραστές της, (παραλείπεται αιδημόνως η Χιλή του Πινοσέτ και ορισμένα άλλα δικτατορικά καθεστώτα της Λατινικής Αμερικής), η Μάργκαρετ Θάτσερ από το 1979 και ο Ρόναλντ Ρέικαν από το 1981 και στόχοι-θύματα τα δημόσια αγαθά και οι εργασιακές κατακτήσεις. Το ξήλωμα των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας και η μετατροπή τους σε εμπορεύματα αρχίζει να γενικεύεται στις αρχές της δεκαετίας του '80 και καλπάζει μετά την κατάρρευση του «αντίπαλου δέους» της Σοβιετικής Ένωσης το 1989. Η τελική έφοδος πραγματοποιείται όπως πάντα μετά από μια μεγάλη οικονομική κρίση, συνέβη πρόσφατα και σήμερα ζούμε τις οδυνηρές συνέπειές της.
- στ) Διαπιστώνουμε επομένως ότι η αστική μας τάξη κυριάρχησε οικονομικά αλλά και πολιτικά στον κόσμο, επί δύο και πλέον αιώνες. Δημιουργήσαμε τις αστικές δημοκρατίες αλλά δεν τηρήσαμε τις ιδρυτικές τους αρχές. Σπεύδοντας ασυλλόγιστα με συνεχώς αυξανόμενες πληθυσμιακές και κερδοσκοπικές ταχύτητες, φαίνεται ότι οδηγηθήκαμε κατά τις τελευταίες δεκαετίες την πραγμάτωση του απόλυτα εφιαλτικού ονείρου: Οι κοινωνίες μας εγκλωβίστηκαν στη μόνιμη υποτέλεια διότι εκχωρήθηκαν στις κυρίαρχες εμποροβιομηχανικές και χρηματοπιστωτικές ολιγαρχίες που συγκρότησαν την παγκόσμια αυτοκρατορία της Αγοράς οι πλουτοπαραγωγικές μας πηγές, όλη η υπεραξία της μέχρι σήμερα ανθρώπινης εργασίας. Υποτάχθηκαν συνακόλουθα οι κοσμικές εξουσίες και οι αστικές μας δημοκρατίες δεν καθορίζουν πλέον τις τύχες μας. Δημιουργήθηκε με την ανοχή μας μια πανίσχυρη αυτοκρατορία με διαφορετικά προσωπεία, προσαρμοσμένα κάθε φορά στον παραπλανητικό και κατακτητικό στόχο της για τον καθένα μας. Διαπιστώνουμε σε τελευταία ανάλυση ότι οι αστικές μας δημοκρατίες μετεξελίσσονται θεσμικά και εθιμικά, σε εξουσίες οικονομικών ολιγαρχιών, συρρικνώνουν την ουσία του κοινωνικού συμβολαίου (καλή παιδεία και υγεία μόνο για τους έχοντες, συντάξεις πείνας για τους πολλούς κ.λπ.) και υποτάσσονται στην ασυδοσία των ναών της αγοράς και του χρηματιστηριακού της τζόγου, με τις συνακόλουθες ακρότητες σε βάρος της κοινωνικής πλειοψηφίας.
- ζ) Έχουμε εξάλλου απαλλαγεί προ πολλού από τον δογματικό μύθο ότι η οικονομία της αγοράς και ο καπιταλισμός γέννησαν και στηρίζουν τη δημοκρατία. Ο γεωργοκτηνοτροφικός καπιταλισμός των μεγαλοϊδιοκτητών γης έζησε κατά προτίμηση σε απολυταρχικά καθεστώτα επί 5.500 χρόνια. Ο εμπορικός καπιταλισμός κυριάρχησε από το τέλος του 15^{ου} αιώνα, προηγήθηκε δηλαδή κατά εκατοντάδες χρόνια της αστικής δημοκρατίας στην Ευρώπη και στις μέρες μας το παράδειγμα της Κίνας αποδεικνύει ότι η οικονομία της αγοράς όχι μόνο λειτουργεί, αλλά μπορεί να θριαμβεύει και εκτός κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Αλλά και εντός της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας υπό την επικυριαρχία της αγοράς είναι αφελές να πιστεύει κανείς ότι το μόνο που χρειαζόμαστε για να λειτουργήσουμε δημοκρατικά είναι σύνταγμα και εκλογές, όπως άλλωστε διαπιστώνουμε καθημερινά και εμείς οι ίδιοι. Ακόμα και ένας γκουρού του καπιταλισμού, όπως ο νομπελίστας Joseph Stiglitz επισημαίνει ότι μια από τις μεγαλύτερες αλλαγές που έχουν συμβεί από την αρχή της δεκαετίας του

1990 είναι το πόσο θολό έχει γίνει το νόημα της δημοκρατίας και πόσο εύκολη είναι η χειραγώγηση των εκλογών.

- η) Τα νέα παιδιά βιώνουν οδυνηρά την παρακμή της δημοκρατίας: Η ανεργία καλπάζει ακόμα και για τους αποφοίτους των δύσκολων, πολυδάπανων, «περιζήτητων» σχολών όπως οι δικές μας. Υφίστανται και πάλι τα δεσμά του φόβου που το κοινωνικό κράτος της γενιάς μας είχε υποσχεθεί να ξεριζώσει. Στην καλύτερη περίπτωση, δηλαδή όταν δεν είναι άνεργα, συνθλίβονται μεταξύ της ημιαπασχόλησης με εξευτελιστικούς όρους και μισθούς, της υπερεκμετάλλευσης της δουλειάς τους και του αχαλίνωτου καταναλωτισμού. Συνακόλουθα, σβήνει η μόνη ελπίδα που πρέπει να παρέχει η δημοκρατία στους μη προνομιούχους από καταγωγή νέους: Η συρρίκνωση του κράτους πρόνοιας ελαχιστοποιεί τη δυνατότητά τους να αγωνιστούν για να φοιτήσουν σε καλό σχολείο, να καλυφθούν αξιοπρεπώς από γιατρούς, φάρμακα, στέγη και τροφή, να μπορούν με τις ικανότητες και τη δουλειά τους να αλλάξουν ουσιαστικά τη ζωή τους προς το καλύτερο. Στοχεύοντας στην αποκατάσταση της ισότητας στην ανθρώπινη κοινωνία, η νέα γενιά φέρεται εχθρικά προς την εκάστοτε εξουσία, για τον απλό και δίκαιο λόγο ότι την ενοχοποιεί ως κύριο φορέα επιβολής της υποθήκευσης του μέλλοντός της, της ανασφάλειάς της, του εξευτελισμού της, των αυξανόμενων κοινωνικών ανισοτήτων.

3. Οι ειδικές λειτουργικές συνθήκες της οικονομοκεντρικής Ευρωπαϊκής μας Ένωσης

Ας εντοπιστούμε τώρα στο άμεσο γεωπολιτικό περιβάλλον μας, στον χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 χωρών-μελών με τα 500 και πλέον εκατομμύρια των πολιτών της:

- α) Η δημιουργηθείσα (με τη συνθήκη της Ρώμης) το 1957 Ε.Ο.Κ, προχώρησε κατά τη δεκαετία του '80 σε μια μείζονα στροφή της οικονομικής πολιτικής της προς τον νεοφιλελευθερισμό, που κυριάρχησε μετά την κατάρρευση του αντίπαλου κοινωνικοοικονομικού συστήματος στην Ανατολική Ευρώπη. Η ελεύθερη διακίνηση 350 εκατομμυρίων πολιτών, κεφαλαίων, εμπορευμάτων και υπηρεσιών μεταξύ των 12 -τότε- χωρών της, είχε ορισμένες πρώτες σοβαρές αρνητικές παρενέργειες στο παραγωγικό δυναμικό και τη δημοσιονομική ισορροπία και πειθαρχία σε ορισμένες χώρες του Ευρωπαϊκού νότου, παρά τη σημαντική οικονομική τους ενίσχυση. Οι ευθύνες βαρύνουν κυρίως τις κυβερνήσεις τους αλλά αναδεικνύουν και τη βολική ανευθυνότητα των οικονομικά ισχυρών χωρών που συνέχιζαν να επιτρέπουν, εις όφελος και των εξαγωγών τους, την καταναλωτική (ή και εξοπλιστική στην περίπτωση της Ελλάδας) υπερχρέωση των αδυνάτων χωρών. Στο πλαίσιο αυτό, τον Δεκέμβριο του 1991, οι πολιτικοί ηγέτες της ΕΟΚ, προχώρησαν σε ένα σημαντικό νέο βήμα: Αναβάθμισαν στο Μάαστριχτ τη μέχρι τότε οικονομική πορεία της ευρωπαϊκής ενοποίησης, μετασηματίζοντας την ΕΟΚ σε «Ευρωπαϊκή Ένωση» (Ε.Ε) και προικίζοντάς τη με δομές και εξουσίες που υποτίθεται ότι στόχευαν στην υπέρβαση του στενού οικονομικού κεντρικού τετράπτυχου, «ελεύθερη διακίνηση πολιτών-κεφαλαίων-εμπορευμάτων-υπηρεσιών». Από τη μέχρι σήμερα πορεία της Ε.Ε διαψεύδεται κραυγαλέα η ουσιαστική υλοποίηση του στόχου αυτής της υπέρβασης.
- β) Η μετά το Μάαστριχτ δεκαπενταετία χαρακτηρίζεται από μια ενταξιακή έκρηξη στην Ε.Ε των δώδεκα, με αποτέλεσμα τον υπερδιπλασιασμό των κρατών-μελών. Η ισχυρή βούληση των μεγάλων βιομηχανικών χωρών για την αύξηση των εξαγωγών τους και το οικονομικό δέλεαρ των κοινοτικών ενισχύσεων προς τις φτωχότερες χώρες λειτούργησαν αμφίδρομα και καταλυτικά. Η σημερινή Ε.Ε των 27 χωρών αριθμεί πλέον 500 εκατομμύρια πολίτες, εκτείνεται από την Ιρλανδία ως τη Φιλανδία, την Κύπρο και την Πορτογαλία και κατέχει πληθυσμιακά την τρίτη παγκόσμια θέση, μετά την Κίνα και την Ινδία. Διατηρεί ακόμα την πρώτη θέση στο παγκόσμιο παραγωγικό γίννεσθαι και τις εξαγωγές, με ετήσιο ΑΕΠ που ξεπερνάει σήμερα τα 13 τρισεκατομμύρια Ευρώ. Προσφέρει επομένως η Ε.Ε συγκριτικά πολύ υψηλό μέσο βιοτικό επίπεδο, παρουσιάζοντας όμως και πολύ μεγάλες διαφορές μεταξύ των κρατών-μελών και από περιοχή σε περιοχή: Το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ έχει το Λουξεμβούργο και το χαμηλότερο η Βουλγαρία, είναι δε χαρακτηριστικό της έντονης διαφοροποίησης το γεγονός ότι στις μεγάλες δυτικοευρωπαϊκές πόλεις φθάνει τα 70.000 ευρώ έναντι μόλις 6.000 Ευρώ σε ορισμένες βαλκανικές πόλεις.
- γ) Δεκαεπτά από τις χώρες της Ε.Ε αποτελούν σήμερα την «Ευρωζώνη», έχουν δηλαδή υιοθετήσει ένα κοινό νόμισμα, το Ευρώ, εξασφαλίζοντας τη νομισματική σταθερότητα, με προφανές αντάλλαγμα την εκχώρηση του σημαντικού τμήματος της εθνικής κυριαρχίας που αντιπροσωπεύει διαχρονικά σε κάθε σύστημα εξουσίας το εθνικό νόμισμα. Αυτός ήταν άλλωστε και ο λόγος για τον οποίο αρνήθηκε η Βρετανία να εγκαταλείψει τη λίρα. Η συμμετοχή μιας χώρας στην Ευρωζώνη προσφέρει το πρωτογενές πλεονέκτημα του σταθερού και ισχυρού νομίσματος και επιβάλλει ένα δευτερογενές πλεονέκτημα-λαιμητόμο. Την υποχρεωτική πειθαρχία σε ενιαίους και αυστηρούς δημοσιονομικούς κανόνες που διασφαλίζουν τις σταθερές βάσεις και την ανταγωνιστικότητα των ισχυρών της

καπιταλιστικής οικονομίας της. Αλίμονο λοιπόν στη χώρα που θα εισέλθει στην Ευρωζώνη με αδύνατη παραγωγική βάση, υπερτιμημένη την αρχική ισοτιμία του νομίσματός της και στη συνέχεια θα ξεφύγει από αυτούς τους κανόνες, όπως είναι και η περίπτωση της Ελλάδας: Η λαιμητόμος απασφαλίζεται διότι δεν υπάρχει ένα αρχικό παραγωγικό πλεονέκτημα και κυρίως διότι έχει εξαλειφθεί η συνήθης για τα εθνικά νομίσματα δυνατότητα της έκδοσης παραγωγικού χρήματος μεσομακροπρόθεσμης απόδοσης ή και ήπιας δημοσιονομικής διόρθωσης για να μειωθούν αυτόματα το κόστος παραγωγής, οι κρατικές δαπάνες και να αυξηθεί η ανταγωνιστικότητα της οικονομίας.

- δ) Το ενιαίο και ισχυρό ευρωπαϊκό νόμισμα, από ασπίδα εναντίον της εξωτερικής νομισματικής κερδοσκοπίας γίνεται επομένως βρόχος γύρω από τον λαιμό των αδυνάτων χωρών που δεν τα κατάφεραν. Αρχίζει ο κατήφορος της συνεχούς αποκοπής τμημάτων της εθνικής κυριαρχίας λόγω της έξωθεν επιβολής δύο ανελέητων ποινών: Σκληρών οικονομικών περιορισμών με οδυνηρό κοινωνικό αντίκρισμα και εκποίησης εθνικής περιουσίας, ακόμα και σε στρατηγικούς τομείς, αναγκαίους για τη στοιχειώδη άσκηση των εθνικών κοσμικών εξουσιών. Η υπερχρέωση επεκτείνεται από τον δημόσιο στον ιδιωτικό τομέα και οι αυξημένοι τόκοι της επιβαρύνουν δραματικά τη μειωμένη ήδη ανταγωνιστικότητα των προϊόντων της χώρας. Οι ελεύθερες εισαγωγές καταστρέφουν και την υπόλοιπη παραγωγική δομή και ο πληθυσμός της χώρας οδηγείται στο διαχρονικό ιστορικό κατάντημα των καταναλωτικών κοινωνιών χωρίς ενδογενή παραγωγή.
- ε) Παρά τη συμπλήρωση 54 χρόνων από την ίδρυση της Ε.Ο.Κ, είναι σήμερα προφανές ότι αργά ακόμα η ωρίμανση των συνθηκών για μια ενσυνείδητη πανευρωπαϊκή πολιτική ολοκλήρωση. Τα γεωπολιτικά δεδομένα έχουν βέβαια αλλάξει δραματικά: Ο αντίπαλος κοινωνικοοικονομικός πόλος του σοβιετικού συνασπισμού αποτελεί μακρινό παρελθόν και το κέντρο βάρους της δύναμης του διεθνούς καπιταλισμού εγκαταλείπει σταδιακά όχι μόνο την Ευρώπη αλλά και τις Η.Π.Α, μετακινούμενο προς τους δύο ασιατικούς γίγαντες αλλά και τις άλλες χώρες της ούτως ή άλλως υπερέχουσας σε έκταση, φυσικούς πόρους και ανθρώπινο δυναμικό, ασιατικής ηπείρου. Με τη βιολογική αποχώρηση της γενιάς του Β΄ παγκοσμίου πολέμου άρχισαν εξάλλου να σβήνουν και οι μνήμες του ολέθρου, η θέληση για μια ισχυρή πανευρωπαϊκή οντότητα, την ενιαία Ευρώπη των ισότιμων πολιτών της. Ακόμα και αυτή η οικονομοκεντρική πολιτική της Ε.Ε. εγκατέλειψε σταδιακά, μετά τα μέσα της δεκαετίας του '70 τις αρχές του Κένυς για ένα κράτος ισχυρό και παρεμβατικό σε κοινωφελείς υποδομές και παροχές. Η Ευρώπη υπέκυψε σταδιακά στην αντεπίθεση της ασύδοτης αγοράς του «laissez faire» που ισχυροποιήθηκε και αποθρασύνθηκε μετά την κατάρρευση του σοβιετικού αντίπαλου δέους.
- στ) Η Ε.Ε λειτουργεί τα τελευταία 30 τουλάχιστον χρόνια στα πλαίσια μιας κυνικής «κοινοτικής» αντίφασης: Οι «δυνατές» χώρες της κυριαρχούν ήδη στην ενιαία εσωτερική αγορά, τα εμπορικά τους ισοζύγια αντέχουν και στο άνοιγμα των ευρωπαϊκών συνόρων στις διεθνείς αγορές, γι' αυτό επιβάλλουν την απρόσκοπτη διακίνηση αγαθών και κεφαλαίων και με τις εκτός Ε.Ε «δυνατές» χώρες. Αφήνουν λοιπόν απροστάτευτες τις κυβερνήσεις και τους λαούς των χωρών που μειονεκτούν παραγωγικά αλλά και τις παρασύρουν με κάθε θεμιτό -και μερικές φορές αθέμιτο- μέσο προς την υπερκατανάλωση των φθηνότερων εισαγόμενων προϊόντων. Τις οδηγούν επομένως στην αποβιομηχάνιση, τη συρρίκνωση της γεωργικής τους παραγωγής και δεν παρεμβαίνουν έγκαιρα μέσω των κοινοτικών οργάνων για να περιορίσουν τον αλόγιστο δανεισμό και την υπερχρέωση. Αρνούνται παράλληλα να στηρίξουν με ενιαία ευρωπαϊκά χρηματοπιστωτικά μέτρα τις προβληματικές οικονομίες αυτών των αδυνάτων χωρών, εγκαταλείποντάς τες στο έλεος της διεθνούς κερδοσκοπίας.
- ζ) Παραμένει επομένως κενός λόγος η ισότιμη προστασία του κοινωνικού κεκτημένου και η κατοχύρωση του αισθήματος ασφάλειας όλων ανεξαιρέτως των ευρωπαϊκών πολιτών. Διαπιστώνουμε μάλιστα ότι ακόμα και σε περίοδο μεγάλης οικονομικής κρίσης όπως η τρέχουσα, η παγκόσμια επιρροή της αυτοκρατορίας της αγοράς παραμένει κυρίαρχη: Τα συστήματα πολιτικής εξουσίας της Ε.Ε φροντίζουν να διασώσουν από την καταστροφή τα ισχυρά κέντρα οικονομικής εξουσίας. Δηλαδή «τα σκυλόψαρα και όχι τα ψαράκια με τα οποία τρέφονται τα σκυλόψαρα», όπως εύστοχα επισημαίνει ο πολωνός κοινωνιολόγος Zygmunt Bauman.

4. Το πρώτο Ζητούμενο:

Αξιοβίωτη και ολοκληρωμένη Ανάπτυξη της ενδογενούς και ανταγωνιστικής παραγωγής, όχι της κατανάλωσης των εισαγόμενων με δανεικά

Κατά την παρούσα οικονομική κρίση, τη χειρότερη για την Ελλάδα, μετά τον Β΄ παγκόσμιο και τον εμφύλιο πόλεμο, ιεραρχικά πρώτο ζητούμενο είναι η συγκρότηση των αρχών και δομών μιας νέας ενδογενούς αξιοβίωτης και ολοκληρωμένης αναπτυξιακής πολιτικής σε συνδυασμό με τον περιορισμό της κατανάλωσης

εισαγόμενων προϊόντων, πολύ περισσότερο όταν τα ίδια παράγονται και στον τόπο μας. Χρησιμοποιείται συχνά τελευταία η λέξη «πατριωτικό καθήκον» προκειμένου να σφίξουν περισσότερο οι μη έχοντες το ζωνάρι τους. Ας περιοριστούμε με σεμνότητα στον όρο «αξιοπρεπή επιβίωση» αγοράζοντας από τον έλληνα παραγωγό, ενισχύοντας τις καινοτομίες μας και περιορίζοντας στο ελάχιστο δυνατό τις ανάγκες μας σε εισαγόμενα και δανεικά.

Στη συνέχεια, σκιαγραφούνται για διαβούλευση ορισμένες γενικές αρχές. Θα πρέπει βέβαια να εξειδικευθούν και οι συνακόλουθοι στόχοι και δράσεις στον μεσοπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα ενός δεκαετούς αναπτυξιακού προγράμματος, για την περίοδο 2012-2021.

- α) Ομολογούμε κατ' αρχήν ότι στη μεγάλη μας πλειοψηφία δε βλέπουμε και δεν ακούμε τέτοιου είδους ασύμβατες με την παγκόσμια αγορά προτάσεις. Τις θεωρούμε ουτοπικές επειδή θίγουν την αναπτυξιακή πεπατημένη μας για μια αγχώδη και απερίσκεπτη αύξηση της προσφοράς και της ζήτησης και παράλληλα περιορίζουν τον μονοδιάστατο καταναλωτικό εαυτό μας. Υπάρχουν όμως δυναμικές μειοψηφίες, εκατομμύρια άνθρωποι σε Δύση και Ανατολή που όχι μόνο αντιστέκονται, αλλά ζουν ήδη την ειρηνική επανάστασή τους. Κατάλαβαν ότι η νέα θρησκεία της άκριτης εξάρτησης από εισαγόμενα, εξεζητημένα και περιβαλλοντικά επιζήμια καταναλωτικά προϊόντα, αποκτηνώνει-καταναλώνει και τον καταναλωτή, ότι η αγορά με την πανίσχυρη διαφημιστική προβολή της διαφθείρει αλλά και αποβλακώνει τον πολίτη ήδη από την παιδική του ηλικία, με την ανοχή ή τη συνέργεια και της οικογένειάς του. Επέλεξαν λοιπόν ελεύθερα έναν εναλλακτικό τρόπο ενδογενούς παραγωγής και ήρεμης διαβίωσης, προώθησαν την ολοκληρωμένη ανάπτυξη οικολογικών προϊόντων και ποιοτικών υπηρεσιών, προτίμησαν την ενδοκοινωνική διάθεση ελεύθερου χρόνου για τη βελτίωση του τοπικού τους περιβάλλοντος από τις υπερωρίες στο σύστημα της αγοράς, αντιστάθηκαν στην κατανάλωση των φανταχτερών υλικών και πνευματικών σκουπιδιών.
- β) Ζώντας σήμερα τις ωμές επιπτώσεις της κρίσης, περιοριστικές για τις καταναλωτικές συνήθειες των εχόντων και καταστροφικές για την στοιχειώδη επιβίωση των μη εχόντων, μπορούμε να προσεγγίσουμε καλύτερα τα δεδομένα της σημερινής οικονομικής και πολιτικής πραγματικότητας, να δούμε καθαρά τις ολέθριες συνέπειες της καθολικής και βαθιάς επικράτησης της απληστίας, της αλαζονείας, του κυνικού εγωκεντρισμού. Είναι δε αισιόδοξο το γεγονός ότι λαμπρές και πρωτοποριακές επιστημονικές και πολιτικές προσωπικότητες της εποχής μας έχουν ήδη αναλύσει αυτό το μείζον παγκόσμιο πρόβλημα, αλλά και συνθέσει σκέψεις για την αντιμετώπισή του. Ζητείται επομένως πάντοτε και επειγόντως σήμερα, η χειροπιαστή αντίδρασή μας στην εγκατάλειψη των πολλών από την κρατική πρόνοια και στην απογοήτευση των λίγων, αν υπάρχουν ακόμα, από τις ιδεολογίες του παρελθόντος: Ενσυνείδητα ή υποσυνείδητα περιμένουμε τον ρεαλιστικό προσδιορισμό ενός εναλλακτικού κοινωνικοοικονομικού συστήματος, ουσιαστικά συμμετοχικής δημοκρατίας, που θα είναι σε θέση να βελτιώσει την ποιότητα ζωής του απλού ανθρώπου, να κατοχυρώσει την ισότητα πρόσβασης στα βασικά δημόσια αγαθά, δηλαδή την ουσία της ελευθερίας και της ισονομίας, να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή και βέβαια να μπορεί να επιβιώσει ανταγωνιστικά απέναντι στην παγκόσμια αυτοκρατορία της αγοράς.
- γ) Ζητείται συνακόλουθα η διαφοροποίηση από την κυρίαρχη καταναλωτική κοινωνία της σημερινής όψιμης και ρευστής νεωτερικότητας που παράγει το φαντασικό παραλήρημα και την υποταγή στον ηλίθιο κομφορμισμό της και δημιουργεί τα ανθρώπινα απορρίμματα υπό την πίεση της κοινωνίας «του ρευστού φόβου». Πρέπει δηλαδή να αντιδράσει συλλογικά η κοινωνία που τρέφεται σήμερα από την ακραία ανισότητα της απληστίας και αλαζονείας των εχόντων που εκτρέφουν παράλληλα και τη βουλιμία της αγοράς και της ανασφάλειας και εγκατάλειψης των μη εχόντων στον εφιάλη της ατομικής οικονομικής καταστροφής. Θέτω υπό την κρίση σας δύο αναγκαία πρώτα βήματα προς αυτή την κατεύθυνση:
- Ανασυγκρότηση της κοινωνίας των παραγωγών, θεμελιωμένη στην αξιοβίωτη ολοκληρωμένη ανάπτυξη, που οδηγεί στην ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος και της ποιότητας ζωής. Τόσο στη μεγάλη και μεσαία κλίμακα των αναγκών σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο, όσο και στη μικροκλίμακα της βελτίωσης της καθημερινότητας έτσι ώστε να αξιοποιούνται δημιουργικά όλα τα «περιττά» μέλη της παραγωγικής διαδικασίας.
 - Μεταπετρελαϊκή και μεταανθρακική τρίτη βιομηχανική επανάσταση, θεμελιωμένη σε οικονομικά ανταγωνιστικές οικολογικές θέσεις και προτάσεις για τον εξανθρωπισμό της τεχνολογίας, την αποκεντρωμένη και ανανεώσιμη ενεργειακή αυτάρκεια, τις αντικειμενικά ωφέλιμες και

ανακυκλώσιμες παραγωγικές και καταναλωτικές δραστηριότητες, τους ανταποδοτικούς νέους τομείς κοινωνικών υπηρεσιών και την ενίσχυση της άμεσης δημοκρατίας στη διαχείριση και λήψη των αποφάσεων. Η χώρα μας διαθέτει προς την κατεύθυνση αυτή σπάνια συγκριτικά πλεονεκτήματα και επειδή η ενεργειακή παραγωγή αποτελεί το θεμέλιο κάθε αναπτυξιακής πολιτικής, υπενθυμίζουμε πέντε κρίσιμες συνιστώσες της:

- Ταχύτατη κάλυψη μεγάλου μέρους της ηλεκτροπαραγωγής από αιολική, ηλιακή, γεωθερμική ενέργεια και βιομάζα με τη μεταφορά σημαντικού τμήματος της βιομηχανικής παραγωγής τους στον ελληνικό χώρο και κίνητρα στην κλίμακα του ιδιώτη-μικροπαραγωγού.
- Ενεργειακή αναβάθμιση των κτηρίων σε επίπεδο όχι μόνο εξοικονόμησης ενέργειας αλλά και θετικής ενεργειακής απόδοσης (μονάδες παραγωγής ενέργειας) σε συνδυασμό με την αναγκαία αντισεισμική αναβάθμιση. Δημιουργούνται άμεσα πολλές νέες και οικονομικά βιώσιμες θέσεις εργασίας.
- Συστηματική βελτίωση της «ενεργειακής έντασης», δηλαδή της θερμοδυναμικής αποτελεσματικότητας και απόδοσης κατά τη διαχείριση της ενέργειας. Η αναλογία της κατανάλωσης ενέργειας ανά μονάδα παραγόμενου ακαθάριστου εθνικού προϊόντος είναι δραματικά «εντροπική» για τη χώρα μας, η Γερμανία π.χ. καταναλώνει μόλις το 40% για την παραγωγή ισόποσου με την Ελλάδα οικονομικού αποτελέσματος.
- Στην υδροηλεκτρική ενέργεια η Ελλάδα αποτελεί κλασικό παράδειγμα ανορθολογισμού. Ενώ μπορούμε να πετύχουμε τους στόχους παραγωγής καθαρής και ανανεώσιμης ηλεκτρικής ενέργειας από υδατοπτώσεις με ενδογενή ελληνική κατασκευή κατά 80%, διαθέτοντας ενεργειακή απόδοση 95% και καλύπτοντας παράλληλα τις ελλείψεις μας σε καθαρό νερό, προωθούμε λύσεις διαχείρισης της μιζέριας μας. Αγνοούμε δηλαδή ότι μόνο τα 2/5 του υδροδυναμικού μας πλούτου έχει αξιοποιηθεί μέχρι σήμερα και δεν προωθούμε ικανοποιητικά την κατασκευή των αναγκαίων μικρών και μεγάλων υδροηλεκτρικών έργων, με τα οποία μπορούμε σε μια επταετία να διπλασιάσουμε, τόσο τα υδατικά μας αποθέματα όσο και την ηλεκτροπαραγωγή από καθαρές και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας.
- Παραγωγή και αποθήκευση καθαρής και συμπυκνωμένης ενέργειας από τις ανανεώσιμες πηγές, -όπως τα αιολικά πάρκα- σε ώρες μειωμένης κατανάλωσης, με την αντλητική ανάκτηση του υδροδυναμικού φορτίου και με τη μορφή υγρού υδρογόνου, για την κάλυψη τόσο των αιχμών της ζήτησης σε ηλεκτρική ενέργεια όσο και των άλλων ενεργοβόρων μηχανών (π.χ. εσωτερικής καύσης).

δ) Το εγχείρημα της δημιουργίας μιας νέας αναπτυξιακής πολιτικής μέσα στην Ευρώπη και ειδικότερα στη χώρα μας δεν είναι δυνατό να προωθηθεί, περιοριζόμενο στα γνωστά πεδία πολιτικών φιλοδοξιών και αντιπαραθέσεων για την αναδιανομή της εξουσίας. Είναι αναγκαία η υπερκομματική συμβολή των επαγγελματικών φορέων των επιστημόνων. Στο πλαίσιο αυτό οι φορείς αυτοί που συγκροτούν τη μάχιμη εμπροσθοφυλακή της κοινωνίας της γνώσης, οφείλουν να παρουσιάσουν στην παρούσα κατάσταση κατάρρευση και ανατροπή των κατεστημένων οικονομικών συνταγών, συγκεκριμένες προτάσεις για τη διάσωση της κρίσιμης αναπτυξιακής διάστασης της οικονομίας. Υπάρχει ήδη το παράδειγμα του καθηγητή Δημήτρη Ρόκου με το δικό σας μεταπτυχιακό πρόγραμμα και το Μετσόβιο Κέντρο Διεπιστημονικής Έρευνας.

ε) Γνωρίζουμε ότι δεν υπάρχουν οι άγγελοι που θα εγκαθιδρύσουν αφ' υψηλού το ιδανικό νέο κοινωνικοοικονομικό σύστημα. Πιστεύουμε όμως ότι οι αγανακτισμένες κοινωνικές ομάδες δεν χρειάζεται να αποκτήσουν το θάρρος και τις ικανότητες των ακτιβιστών, δεν χρειάζεται να σπάσουμε βαριές αλυσίδες για να λυτρωθούμε από τις επώδυνες επιπτώσεις της αυτοκρατορίας της αγοράς. Αρκεί να συνειδητοποιήσουμε ότι αν και είμαστε ήδη «επιμηθείς», διότι έπρεπε να είχαμε προβλέψει από καιρό τον ολοκληρωτισμό και τη χυδαιότητα της παγκόσμιας οικονομίας, μπορούμε, ως έλληνες επιστήμονες και ενεργοί πολίτες, από το δικό μας μετερίζι, με τις απλές, αναπτυξιακές επιλογές μας, να απαλλαγούμε από τον μονόδρομο της ύφεσης και οριστικής περιθωριοποίησης.

στ) Παράλληλα πρέπει να απαλλαγούμε από τις αδιέξοδες και επιζήμιες, για την ψυχική και σωματική μας υγεία και αξιοπρέπεια, εξαρτήσεις. Να συνειδητοποιήσουμε ότι επιχειρείται, σιγά αλλά σταθερά, να μεταμορφωθούμε σε εγωιστικά και μονοδιάστατα τέρατα και ότι ως τέρατα αρχίζουμε ήδη να αντιμετωπιζόμαστε από τους πληθείους της κοινωνίας μας. Η απόφασή μας για στροφή στις νέες αναπτυξιακές επιλογές και την απαλλαγή μας από τον άκριτο υπερκαταναλωτισμό δε θα είναι επομένως τίποτε άλλο παρά η υγιής αντίδραση του αρχέγονου ενστίκτου μας της ασφαλούς επιβίωσης στο κοινωνικό σύνολο, η δημοκρατική διεκδίκηση με επιμονή και υπομονή των ουσιαστικών δικαιωμάτων στην καλύτερη ποιότητα ζωής.

ζ) Η γενεσιουργός ορμή για τη συνέχεια της ζωής συγκρούεται αέναα με το υλικό μας περιβάλλον και την αναγκαιότητα της επιβίωσης, εισάγοντας στην εξελικτική αναπτυξιακή μας διαδικασία την αβεβαιότητα, το «όνειρο» και την ελευθερία. Η ανθρώπινη ύπαρξη, κατά τον νομπελίστα Ilya Prigogine, αποκτά νόημα με τη δημιουργικότητα και την ενεργό συμμετοχή στο κοινωνικό γίνεσθαι, ενώ η αβεβαιότητα, ως συνέπεια και της αποδέσμευσης από τις βολικές παρακμιακές επιλογές, ως τίμημα της ελευθερίας, κάνει τη ζωή συναρπαστική. Αλλά και παράγει σοφία, όπως γλαφυρά παρουσιάζει ο συγγραφέας της αβάσταχτης ελαφρότητας του είναι, Milan Kundera. Με τα άμεσα οφέλη, τις νέες ευκαιρίες, αλλά και τις πρόσθετες υποχρεώσεις και κάποιους κινδύνους που η ελεύθερη επιλογή ενός νέου δρόμου ανάπτυξης, προσφέρει.

Ενδεικτική σύνοψη θεματολογίας της ιστορικής κοινωνικοοικονομικής μας διαδρομής

Αριθμός Ενοτήτων	Θεματολογία
1	<p>ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ:</p> <p>α. Άνθρωπος, Κοινωνία και Δημοκρατία</p> <p>β. Μεσαιωνικό πισωγύρισμα: «Ο καθένας για τον εαυτό του και η Αγορά για όλους»</p> <p>γ. Ιστορικό ζητούμενο και ρεαλιστικές δυνατότητες</p> <p>δ. Από τη θεωρία στην πράξη</p> <p>ε. Το πλήρες ερώτημα του Αριστοτέλη και το ευρωπαϊκό συγκριτικό πλεονέκτημα</p> <p>στ. Ύπνος της λογικής για τερατογένεση ή λογική της ελευθερίας με αβεβαιότητες;</p>
2	<p>Ελευθερίες και εγκλωβισμοί στο κοινωνικοοικονομικό και επιστημονικό γίνεσθαι</p> <p>α. Τα προλεγόμενα της γραπτής Ιστορίας μας, (1.000.000 έως 3.000 χρόνια π.Χ.)</p> <p>β. Ανθρώπινες κοινωνίες: Εξειδίκευση, διαβάθμιση και διαστρωμάτωση</p> <p>γ. Μορφές και πηγές της κοινωνικής εξουσίας</p> <p>δ. Από το υπάρχειν στο κυριαρχείν</p> <p>ε. Πανεπιστήμια και Οικονομική</p> <p>στ. Οι σπουδές της νέας γενιάς</p>
3	<p>Η εποχή κυριαρχίας της γεωργοκτηνοτροφίας και της απροκάλυπτης δουλειάς (10.000π.Χ. έως 1492μ.Χ.)</p> <p>α. Αρχικές συνθήκες και βασικοί κοινωνικοοικονομικοί μετασχηματισμοί</p> <p>β. Εγγύς Ανατολή (Ν.Δ. Ασία), Αίγυπτος, Αρχαϊκή Ελλάδα και προ-Ρωμαϊκή Δυτική Ευρώπη (10.000 - 480 π.Χ.)</p> <p>γ. Κλασική Ελλάδα και Ελληνιστικός κόσμος (480 έως 31 π.Χ.)</p> <p>δ. Η απόλυτη Ρωμαϊκή κυριαρχία (2^{ος} αιώνας π.Χ. έως 476 μ.Χ.)</p> <p>ε. Ανατολική ρωμαϊκή αυτοκρατορία (395-1025μ.Χ.)</p> <p>στ. Χριστιανική αντίφαση, Βυζάντιο (1026 - 1453 μ.Χ.) και μεσαιωνική Ρωσία (από τον 9^ο έως και τον 15^ο μ.Χ. αιώνα)</p> <p>ζ. Ο Δυτικοευρωπαϊκός Μεσαίωνας (476μ.Χ. – 1492 μ.Χ.)</p> <p>η. Ο κόσμος μέχρι και τους μεσαιωνικούς χρόνους: Ισλάμ, Οθωμανοί, Ινδία, Κίνα, Άπω Ανατολή και Αμερική</p>
4	<p>Ο νέος κόσμος του εμπορικού και βιομηχανικού καπιταλισμού, (16^{ος} έως και 19^{ος} αιώνας)</p> <p>α. Η μεταμεσαιωνική Ευρωπαϊκή πραγματικότητα</p> <p>β. Από τις «ελέω θεού» ευρωπαϊκές μοναρχίες στις αστικές δημοκρατίες</p> <p>γ. Οι παγκόσμιες εξελίξεις των κοσμικών εξουσιών</p> <p>δ. Η εμφάνιση των πρώτων μετά τον μεσαίωνα οικονομικών και κοινωνικών θεωριών</p> <p>ε. Η διαχρονική οικονομική και κοινωνική συνιστώσα του Μαρξισμού</p>
5	<p>Μοντέρνοι Καιροί: Εικοστός αιώνας και ξεκίνημα της τρίτης μ.Χ. χιλιετίας</p> <p>α. Πρώτος παγκόσμιος πόλεμος και ρωσική επανάσταση</p> <p>β. Ο κόσμος μεταξύ δύο παγκόσμιων πολέμων</p> <p>γ. Δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος και παρακμή της δυτικοευρωπαϊκής ηγεμονίας</p> <p>δ. Ο Διπολικός μεταπολεμικός κόσμος (1945-1989)</p> <p>ε. Κατάρρευση του σοβιετικού μοντέλου και «νεοφιλελεύθερη» καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση (1990-2010)</p> <p>στ. Μοντέρνες οικονομικές θεωρίες και ωμή σημερινή πραγματικότητα</p>